

---

bAShkalamantropaniShat with commentary

——
బాష్కలమన్త్రోపనిషత్ సవృత్తికా

——
Document Information

Text title : bAShkalpaniShat with Commentary

File name : bAShkalpaniShat.itx

Category : upanishhat, vedanta, upanishad

Location : doc_upanishhat

Proofread by : Sunder Hattangadi

Description-comments : aprakAshitA upaniShadaH

Latest update : October 7, 2021

Send corrections to : Sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

October 7, 2021

sanskritdocuments.org

బాష్కలమన్తోపనిషత్ సవృత్తికా

అథ బాష్కలమన్తోపనిషత్ ।
మేధాతిథిం కాణ్యమిన్ద్రో జహార ద్యా మేషభూయోపగతో విదానః ।
తమన్య ఇత్తమనం పరిప్రాట్ పద ఏనం నియుయుజే పరస్మిన్ ॥ ౧ ॥
కో హ స్రైష భవసి వ్యవాయో నావాయో మ ఇహ శశ్వదస్తి ।
సుశేవమిచ్చజ్కృమసి ప్రపశ్యన్నితా న కశోఽరణమాచవక్షే ॥ ౨ ॥
నేమామస్పృక్షదిదుదస్యమానః కో అద్ధామూమభిచజ్కృమీతి ।
తదిచ్చాధి యో ఆసి సర్వవిత్తమో న త్వాశ్నవద్భ్రుహ్మ రిషా మయస్వి ॥
ఇన్ద్రో నృచక్షా వృషభస్తురాషాట్ ప్రసాసహిస్తపసా మా విచక్షే ।
స ఇద్దేవో ఋతమన్వయన్తం ప్రభీమకర్మా తవసోఽపవిద్ధాత్ ॥ ౪ ॥
కుహేవ మావశమితో నయాతై కుహేవ తే చిత్రతమప్రతిష్ఠా ।
కుహోచిదేష స్వపితా పితా నో యో న వేద న హృతం హరన్తమ్ ॥ ౫ ॥
ప్రత్యజ్జివాఙ్జృజీతరో చ నేహ నాహమేనాననుపతస్థిరద్ధా ।
న మామిమే నూనమిత్థా పథో విదుర్యే మా న యన్తి మిథు చాకశానాః ॥ ౬ ॥
పరః స్మియానో అవివరస్య శూకం కిం సీమిచ్చరణం మన్యమానః ।
న హ త్వాహమప్రణీయ స్వవిష్ఠామిత్థా జహామి శపమానమిన్ను ॥ ౭ ॥
అహమస్మి జరితృణాము దావా అహమాశిరమహమిదం దధగ్వాన్ ।
అహం విశ్వా భువనా విచక్షన్నహం దేవానామాసన్నవోఽదః ॥ ౮ ॥
మమ ప్రతిష్ఠా భువ ఆణ్ణకోశా వి చైమి సం చ హి ను యో విరశ్మి ।
అహం న్వహిం పర్వతే శిశ్రియాణముగ్రో న్వహం తవసావస్యరద్ధా ॥ ౯ ॥
ప్రవజ్జ్ఞా అభిదం పర్వతానాం యతీమిన్ద్రా అకరోదనీకైః ।
కో అద్ధా వేద క ఇహ ప్రవోచత్ కో అశ్నవదభిమాతిం విజఘ్నుషః ॥ ౧౦ ॥
కో మే అవో దాశుషో విష్వగుూతీరిత్థా దదశ్రే భువనాధి విశ్వా ।
రూపం రూపం జనుషా బోభవీమి మాయాభిరేకో అభిచాకశానః ॥ ౧౧ ॥

విశ్వం విచక్షే యమయన్నభీకో నేశే మే కశ్చ మహిమానమన్యః ।
అహం ద్యావాపృథివీ ఆతతానో బిభర్మి ధర్మమవనే జనానామ్ ॥ ౧౨॥

అహము హ ప్రవతిం యజ్ఞయామియాం
అహం వేద భువనస్య నాభిమ్ ।
ఆపిః పితా సూరహమస్య విష్వజ్ఞే
అహం దివ్యా ఆన్తరిక్ష్యాన్తుకా వహమ్ ॥ ౧౩॥

అహం వేదానాముత యజ్ఞానామహం ఛన్దసామవిదం రయీణామ్ ।
అహం పచామి సరసః పరస్య యదిదేతీవ సరిరస్య మధ్యే ॥ ౧౪॥

అహమిన్ను పరమో జాతవేదా యమధ్వర్యురభిలోకం పృణైధీత్ ।
యమన్వాహ నభసో న పక్షీ కాష్ఠా భిన్దన్ గోభిరితోఽముతశ్చ ॥ ౧౫॥

అహము యన్నపతతా రథేన ద్విషడాఠేణ ప్రధినైకచక్రః ।
అహమిన్ను దిద్యుతానో దివే దివే తన్వం పుపుష్యానమృతం వహామి ॥ ౧౬॥

అహం దిశ ప్రదిశ ఆదిశశ్చ విష్వక్ పునానః పర్వేషి లోకమ్ ।
అహం విశ్వాః ఓషధీర్గర్భ ఆధాం యాభిరిదం ధినుయుర్దాశుషః ప్రజాః ॥ ౧౭॥

అహ చరామి భువనస్య మధ్యే పునరుచ్ఛావచం వ్యశ్నువానః ।
యో మా వేద నిహితం గుహో చిత్ స ఇదిత్థా శేభవీదాశయధ్యై ॥ ౧౮॥

అహం పఞ్చధా దశధా చైకధా చ సహస్రధా నైకధా చాసమత్ర ।
మయా తతమితీదమశ్నుతే తదన్యథాసద్యది మే అసద్యిదుః ॥ ౧౯॥

న మామశ్నోతి జరితా న కశ్చన న మామశ్నోతి పరి గోభిరాభిః ।
న మేఽనాశ్వానుత దాశ్వానజగ్రభీత్ సర్వ ఇన్యాముపయన్తి విశ్వతః ॥ ౨౦॥

క్వ శరారుః క్వ స్తమరః క్వ నూరణః సర్వమిదం త్వత్త్వదితో వహామి ।
యన్మదిమే బిభ్యతి తన్మ ఏకం తే మే అక్షన్నహము తాననుక్షమ్ ॥ ౨౧॥

యత్తప్యథా బహుధా మే పురా చిత్తన్ను భువేఽహమురణో బోభువే ।
ఋతస్య ప్థామసి హి ప్రపన్నోఽయసే స మే సత్యమిదేకమేహి ॥ ౨౨॥

అహం జ్యోతిరహమృతం వినద్ధిరహం జాతం జని జనిష్యమాణమ్ ।
అహం త్వమహమహం త్వమిన్ను త్వమహం చక్ష్య విచికిత్సీర్మ ఋజ్వా ॥ ౨౩॥

విశ్వశాస్త్రా విధరణో విశ్వరూపో రుద్రః ప్రణీతి తమనః ప్రజాపతిః ।

హంసో విశోకో అజరః పురాణ ఋతీయమానో అహమస్మి నామ || ౨౪ ||

అహమస్మి జరితా సర్వతోముఖః పర్యారణః పరమేష్ఠీ నృచక్షాః |
అహం విష్వజ్జహమస్మి ప్రసత్వానహమేకోఽస్మి యదిదం ను కిం చ || ౨౫ ||

ఇతి బాష్కలమన్రోపనిషత్ సమాప్తా |

అథ బాష్కలమన్రోపనిషత్ సవృత్తికా |

మేధాతిథిం కాణ్వమిన్ద్రో జహార ఇత్యాద్యా బాష్కలనాం మన్రోపనిషత్ |
తస్యాశ్చేయమల్యాక్షరా వృత్తిరారభ్యతే | మేధాతిథినామానమృషిం
కణ్వస్య పుత్రం సామవేదబ్రాహ్మణప్రసిద్ధమిన్ద్రః జహార | ద్యా
మేషభూయోపగతో విదానః | మేషభూయం మేషభావమ్ | భువః క్యవ్ |
ఉపగతః ప్రాప్తః | సామవేదబ్రాహ్మణప్రసిద్ధాఖ్యాయికః | ద్యాః స్వర్గతోకాన్
ప్రతీతి వివక్షితం జహార హృతవాన్ | విదానః జ్ఞానీ || తమన్య
ఇత్తమనం పరిప్రాట్ | తం ఇన్ద్రం అన్యః మేధాతిథిః ఇదితి నిరర్థకో
నిపాతః | తమనం హరణేన గ్ధానిపదమ్ | పరిపుచ్చతీతి పరిప్రాట్ |
మేధాతిథిః పద ఏనం నియుయుజే పరస్మిన్ || ౧ ||

పరస్మిన్ పదే జ్ఞేయే తత్స్వరూపే పదార్థే నియుయుజే నియుక్తవాన్ |
విలక్షణమేషీభూతేన్ద్రకర్తృకవిలక్షణక్రియాదర్శనాత్
ఆపాతతో విలక్షణః పరో దేవః కశ్చిన్న తు మే మేష ఇతి
తాత్వికతత్స్వరూపజ్ఞానాయ వక్ష్యమాణప్రశ్నేన పరం పదం జ్ఞేయం
స్వస్వరూపం కథయేతి ప్రశ్నేన నియోజితవానిత్యర్థః | ప్రశ్నమేవాహ
శ్రుతిః | కో హ స్రైష భవసి వ్యవాయః | హ ఇతి పూర్వవృత్తావద్యోతకో
నిపాతః | స్మేతి నిరర్థకమ్ | ఏష ప్రత్యక్షః | వ్యవాయో జ్ఞేయః |
వ్యవపూర్వస్యైర్ఘ్నో రూపమ్ | కచ్చిత్ జ్ఞాతుం యోగ్యస్త్యమసి |
నావాయో మ ఇహ శశ్వదస్తి | మే మమ శశ్వదితి ధ్రువార్థం ఆవాయో జ్ఞానం
నాస్తి కస్త్యమితి | దృశ్యమానే మేషస్వరూపే కథమేవం సంశయ ఇతి
చేత్ | తత్రాహ | సుశేవమిచ్చజ్కృమసి | శోభనమేవ చజ్కృమణం
కరోషి | ప్రపశ్యన్ ఇత్థా న కశోఽరణమాచచక్షే || ౨ ||

ఇత్థా న | హరథమివ | నకార ఇవార్థః | కో వా ఇత్థం క్రమమాణం
ప్రపశ్యన్ ఉరణం మేషం ఆచచక్షే | ఉక్తవాన్ | దృష్టవాన్ వా | ఇత్థం
క్రమమాణ ఉరణో న కేనచిద్దృష్ట ఇతి భావః క్రమేణ వైలక్షణ్యమేవాహ |

నేమామస్పృక్షదిదుదస్యమానః | ఇమాం పృథివీం ఉదస్యమానః | ఇత్ ఏవార్థే |
 కూర్ధన్నేవ న అస్పృక్షత్ న స్పృశతీతి లకారవ్యత్యయః | నైతావతా
 వైలక్షణ్యమత ఆహ | కో అద్ధామూమభిచక్ర్యమీతి | అద్ధా సాక్షాత్ |
 అనేనైవ శరీరేణ | అమూం ద్యామ్ | కః అభిచక్ర్యమీతి అభిక్రామతి |
 ప్రశ్నముపసంహరతి | తదిచ్ఛాధి యో అసి సర్వవిత్తమః | తత్ తస్మాత్
 శాధి | ఇదిత్యనర్థకమ్ | శిక్షయ యస్త్యం సర్వవిత్తమః సర్వజ్ఞతమః
 అసి తత్స్వరూపం కథయేతి భావ | అకయనేఽనిష్ట సభావ్యతే | తస్మా
 భవత్స్విత్వాహ | న త్వాశ్చవద్భ్రాహ్మ రిషా మయస్వి || 3||

మయస్వి తేజస్వి బ్రహ్మ బ్రాహ్మణ్య రిషా క్రోధన త్వా త్వా న అశ్చవత్ న
 అశ్నోతి న వ్యాప్నోత్ | అస్మదీయక్రోధవ్యాపాగవిపయా మా భూదిత్యభిప్రాయః |
 కుతస్తవైవ బలమత ఆహ | ఇన్యో నృచక్షా వృషభస్తురాపాట్ |
 ఇన్య పరమేశ్వర నృచక్షా సర్వజగత్కర్మసాక్షీ వృషభ
 కామప్రదస్తురపాట్ తుర పరబల సహత అభిభవతీతి సహే ఛన్దసీతి
 ణ్యి | ప్రసాసహిస్తపసా మా విచక్షే | ప్రసాసహి ప్రసహనశీల | తపసా
 ఉపలక్షణే తృతీయా | మా మా విచక్ష పశ్యతి | అత సత్యమకథయత
 ఈశ్వరాద్భయమప్యాహ | స ఇహేవో ఋతప్రస్వయన్తమ్ | ఇత్ ఏవార్థే | స ఇత్
 స ఏవ దేవ ఋత సత్య అను లక్షీకృత్య అయన్త అగచ్ఛుట సత్యేన పథా
 అగచ్ఛన్త సత్యమబ్రువాణమితి యావత్ |
 ప్రభీమకర్మా తవసోఽపవిధాత్ || 4||

అపవిధాత్ ఊప్రాత్ తవసో వక్తాత ప్రభీ ప్రకృష్ట భయ
 మా అక కార్షీత్ | ప్రష్టవ్యమాహ | కుహేవ మావశమితో నయాతై |
 కుత్రేవ మా మా అవశా ఇత అస్మాత్ స్థానాత్ నయాత నాయసి | కిం
 చ | కుహేవ తే చిత్రతమప్రతిష్ఠా | సప్ష్టమ్ | ఈదృక్ష్ణ్యై
 కాయవాఙ్మనానిర్విషవితమీశ్వర స్మరతి | కుహేచిదేష స్వపితా పితా నః |
 ఏష మానసప్రత్యక్షా న పితా ఈశ్వర కుహేచిత్ కుత్ర స్వపితా స్వపితి |
 యో న వేద న హృత హరన్తమ్ || 5||

య హృత మా న వేద న వా హరన్త వదత్యన్వయ | కిం చ ఇతర
 ప్యాతన్మనిషవితా దేవా న మత్సహాయా ఇత్యాహ | ప్రత్యక్ష్యాఙ్మిజ్జిరా
 చ నేహ | పశ్చుసు దిక్షు తత్ర తత్ర వర్తమానా ప్రాణపశ్చుకా-
 ధిష్ఠాతారో దేవా లక్ష్యన్త | ఇతరా చత్యన్తేషు | సర్వత్ర సప్తమ్యర్థో

బోధ్య | వర్తమానా ఇతి చ శేష | తేత్ర దేవా అపి కిం నేహ సన్తి |
 పక్షాన్తరమాహ | నాహమేనాననుపస్థిరథా | ఏనా దేవాన్ | జద్వా సత్యేన |
 అహ నోపతస్థి నోపస్థాతా ఇతి న | అపి తు ఉపస్థాతవ | కిం చ |
 న మామిమే నూనమిత్థా పథో విదుః | నూన నిశ్చితోఽయమర్థ | ఇమే దేవా
 మా ఇత్థా ఇత్థభూత న విదు | యే మా న యన్తి మిథు చాకశానాః || ౬ ||

యే పథో మార్గాత్ మా మా న నయన్తి | కీదృశ మిథు మిథ చాకశానా
 భాసమానా | అత పరమిన్ద్ర్యమ్య మేషవేషధారిణ ప్రతివచనముపక్రమతే |
 పరః స్మియానో అవివరస్య శూకమ్ | పర ఇన్ద్ర స్మియాన హసన్ అస్య మేధాతిథే
 శూక శక్ష్కా అవివ వివృతవాన్ | కిం సీమిచ్ఛరణం మన్యమానః | సీమితి
 నిరర్థకో నిపాత | ఇత్ ప్రశ్నే | కిం శరణ రక్షక మన్యమాన అసీతి
 శేష | ఇత్థమూభతస్త్వం కిం శరణ మన్యస ఇత్యర్థ | పునరీన్ద్ర
 ఆహ- న హ త్వాహమప్రణీయ స్వవిష్టామిత్థా జహామి శపమానమిన్ను || ౭ ||

హేత్యైతిహ్యర్థ | త్వా త్వా స్వవిష్టా స్వస్థాన అప్రణీయ అప్రాపయ్య ఇత్థా
 ఇత్థభూత అజ్ఞానపజ్కునిమగ్న న జహామి శపమానమిన్ను శపమానమపి |
 తథా చ త్వామజ్ఞానపజ్కుదుద్భృత్య స్వస్థానమాత్మస్వరూప యావన్న
 ప్రాపయామి తావన్న త్వా ముజ్ఞామీతి ఫలితోఽర్థ | తదిచ్ఛాధి యో అసి
 సర్వవిత్తమ ఇత్యస్యోత్తరమాహ | అహమస్మి జరిత్యణాము దావా | అహ ఉ ఇతి
 నిశ్చయే | జరిత్యణా యజమానానా “జరితా వై యజమాన” ఇతి
 శ్రుతే | దావా దాతా ఫలస్యేతి శేష | అస్మి భవామి | యాగాదిఫల-
 ప్రదోఽహమేవ | అహమాశిరమ్ | సోమసస్కారక పయ తదప్యహమేవ |
 అహమిదం దధగ్వాన్ | ఇద హవి దధగ్వాన్ దాహక | ఏతస్య హవిషో
 దాహకశ్చాహమేవేత్యర్థ | కిం చ | అహం విశ్వా భువనా విచక్షన్నహం
 దేవానామాసన్నవోఽదః || ౮ ||

విశ్వా భువనాని విశ్వేషా భువనానా విచక్షన్ సాక్షీ సన్నహ దేవానా
 ఆసన్ ఆస్యే అవ అన్నాద్య అద దదామి | కుహేవ తే చిత్తతమప్రతిష్ఠా
 ఇత్యస్యోత్తరమాహ | మమ ప్రతిష్ఠా ద్రువ ఆణ్ణకోశాః | భువ ఉత్పాదకస్య
 మమ ఆణ్ణకోశా బ్రహ్మోణ్ణాని ప్రతిష్ఠా “తత్స్పృష్టా” ఇతి శ్రుతే |
 వి చైమి సం చ హి ను యో విరశ్చి | యోఽహ వ్యేమి వియుక్తో భవామి
 సమేమి సజ్గతశ్చ భవామి ససారేఽస్మిన్ విరశ్చి వివిధ రపతి శబ్ద
 కరోతీతి విరశ్చి రపథాతో శినిన్ | శబ్దవాన్ వేదప్రవక్తేతి యావత్ |

అహ న్వహి పర్వతే శిశ్రియాణమ్ | ను ఇతి నిశ్చయే | అహమేవ నాన్య |
అహి వృత్రాసుర పర్వతే శిశ్రియాణ పర్వతాశ్రిత అహనమ్ | ఉగ్రో న్వహం
తవసావస్యరథా || ౯ ||

ఉగ్ర క్రూరకర్మా ను నిశ్చిత అహమేవ | తవసా వజ్రేణ అద్ధా నిశ్చితమ్ |
అవస్య అన్నేచ్ఛ | ఐశ్వర్యేచ్ఛురితి యావత్ | సోఽప్యహమేవ |
ప్రవజ్జణానభిదం పర్వతానామ్ | ప్రవజ్జణాన్ పజ్జాన్ పర్వతానా అభిద
భేదితవానస్మి | యతీమిన్ద్రో అకరోదసీకైః | యత్ పురుషసాధ్య కర్మేన్ద్ర
అసీకై అకరోత్తత్ అహమేవాకరవమితి వాక్యశష | సీమితి నిరర్థకో నిపాత |
కో అద్ధా వేద క ఇహ ప్రవోచత్ | అద్ధా సత్య మమ స్వరూపమితి శేష |
కో వేద క వేత్తా | కో వా ప్రవక్తా |
కో అశ్నవదభిమాతిం విజఘ్నుష || ౧౦ ||

కిం చ అభిమాతి అరిసైన్య విజఘ్నుష హతవతో మమ మామిత్యర్థ | క
అశ్నవత్ క అశ్నోత్ | మయి వ్యాపకతా కర్తుం న కోఽపి సమర్థ ఇత్యర్థ |
కో మే అవో దాశుషో విష్వజ్గుణాతిరిత్యా దదశ్రే భువనాధి విశ్వా | అవోఽన్న
దాశుషో దత్తవత మే ఊతీ శక్తి విశ్వా భువనాన్యధి | అధిరీశ్వర ఇతి
కర్మప్రవచనీయతా | సర్వేషు భువనేషు క దదశ్రే క దదర్శ | కిం
చ | రూపంరూపం జనుషా బోభవీమి | జనుషా శరీరగ్రహణమత రూపరూప
అనేకరూప బోభవీమి భవామి శుద్ధస్య తవ కథ శరీరగ్రహణమత ఆహా |
మాయాభిరేకో అభిచాకశానః || ౧౧ ||

అనేకాభిర్విచిత్రశక్తిమిర్మాయాభి ఏకోఽపి అభిత చాకశాన భాసమాన
మాయాప్రతిబిమ్బిత ఇతి యావత్ | కిం చ | విశ్వం విచక్షే యమయన్నభీక |
అభీకో నిర్భయ విశ్వ యమయన్ | అన్తర్యామిస్వరూపేణ అధితిష్ఠన్ |
విచక్షే పశ్యామి | కిం చ | నేశే మే కశ్చ మహిమానమన్యః | మహిమాన
ప్రాప్తుమితి శేష | స్పష్టమ్ | కిం చ | అహం ద్యావాపృథివీ ఆతతానో
బిభర్మి ధర్మమవసే జనానామ్ || ౧౨ ||

ద్యావాపృథివీ ఆతతానస్తస్వన్నహ జనానా అవసే జనానా అవితు
ధర్మం మహావీరం యజ్ఞశిరో బిభర్మి | ఇదముపలక్షణమ్ |
కర్మమార్గప్రవర్తనేనాపి లోకరక్షక ఇతి ఫలితోఽర్థ |

“ఆహుత్యాప్యాయతే సోమ” ఇత్యాదిస్మృతే | అహము హ ప్రవతిం

యజ్ఞయామియామ్ | అహ ఉ హ యజ్ఞయా ప్రవతి యజ్ఞసబన్ధిన కామమహమియామ్
|

కర్మఫలప్రదోఽప్యహమేవేతి భావ | అహం వేద భువనస్య నాభిమ్ |
త్రైలోక్యవర్తిపదార్థమాత్ర నాభిపదేనోపలక్ష్యతే | ఆపిః పితా
సూరహమస్య విష్వజ్ | ఆపి పితామహ పితా జనక సూర్మాతా అహమేవ అస్య
విశ్వస్య | కిం చ | అహం దివ్యా ఆన్తరిక్ష్యాస్తుకా వహామ్ || ౧౩||

దివ్యా ఆన్తరిక్ష్యాశ్చ తుకా బిన్దూన్ అహ వహ వహామి | లకారవ్యత్యయ
అడాగమాభావశ్చ ఛాన్దస | వృష్టికర్తాప్యహమేవేత్యర్థ | అహం
వేదానాముత యజ్ఞానామహం ఛన్దసామవిదం రయీణామ్ | సర్వత్ర కర్మణి
షష్ఠీ అవిద వేద్మి | అహం పచామి సరసః పరస్య యదిదేతీవ సరిరస్య
గవ్యే || ౧౪||

పరస్య సరస సముద్రస్య మధ్యే యత్ ఇత్ ఉదర్థే | ఉదేతీవ | ఉదయ
బడబానలస్వరూపేణ ఉదయ ప్రాప్నోతీతి యావత్ | తత్ బడబానలస్వరూప తేజ
అహమేవ సన్ సరిరస్య సలిలస్య కర్మణి షష్ఠీ సలిలమహమేవ పచామి |
అహమిన్ను పరమో జాతవేదా యమధ్వర్యురభిలోకమ్పుణైధీత్ | అహమిన్ను
పరమ పవిత్రతమో జాతవేదా అగ్ని య జాతవేదస అధ్వర్యు అభిలోకం పృణా
లోకపుణామిష్టకామభి లక్షీకృత్య అధ్వర్యు ఐధీత్ సమిద్ధ చకార |
యమన్వాహ నభసో న పక్షీ కాష్ఠా భిన్దన్ గోభిరితోఽఋతోముతశ్చ || ౧౫||

యమధ్వర్యుమను లక్షీకృత్య నభసో న పక్షీ నభస పక్షీవ
నకార ఇవార్థే గోభిర్వాగ్భి | ఇత అముతశ్చ కాష్ఠా దిశ భిన్దన్
అన్వాహ శసతి | హోతేతి శేష | అహము యన్నపతతా రథేన ద్విషడారేణ
ప్రధివైకవక్రః | అహ ఉ | ద్విషడారేణ ద్వాదశారేణ ద్వాదశమాసాత్మకేన
సంవత్సరరూపేణ అన్తరిక్షేఽపి అపతతా రథేన ప్రధినా చక్రధారయా
ఉపలక్షితేన యన్ గచ్ఛన్ య సోఽహమేవేత్యన్వయ | కీదృశోఽహ
ఏకచక్ర | న ఖల్వన్యోఽహమివ ఏకేన చక్రేణ యాతి | ఏవ సూర్యరూపేణ
ప్రస్తూయ చన్ద్రరూపేణ స్త్రాతి | అహమిన్ను దిద్యుతానో దివేదివే తన్వం
పుపుష్యానమృతం వహామి || ౧౬||

అహమవ నివేదివే ప్రతితిన తన్వ శరీర పుపుష్యాన్ పోపయన్ అమృత వహామి
ప్రాపయామి ప్రజాభ్య ఇతి శప | కీదృశ దిద్యుతాన ప్రకాశమాన | అథ
వాయురూపేణ స్త్రాతి | అహం దిశః ప్రదిశ ఆదిశశ్చ విష్వక్ పునానః

పర్యేమి లోకమ్ | స్పష్టమ్ | అథ పృథివీరూపేణ స్తౌతి | అహం విశ్వా
ఓషధీర్గర్భ ఆధాం యాభిరిదం ధినుయుర్వాశుపః ప్రజాః || ౧౭||

విశ్వా సర్వా ఓషధీ అన్నాని | ఆధా దధ | దాశుప యజమానస్య
ప్రజా యాభిరోషధీభి ఇద విశ్వ ధినుయు ప్రీణయన్తి |
అథ సకలజీవరూపతామాహ | అహం చరామి భువనస్య మధ్యే
పునరుచ్ఛావచం వ్యశ్నువానః | ఉచ్ఛావచ ఉర్ధ్వమధశ్చ |
ఆబ్రహ్మస్తమ్భపర్వస్తజీవరూపోఽహమేవేతి భావ | యో మా వేద నిహిత గుహా
చిత్స ఇదిత్థా బోభవీదాశయయై || ౧౮||

యో మా మా గుహా గుహాయామన్తఃకరణ నిహిత
హృత్కమలన్తర్వర్తినమేతదుక్తరూపాభేదేన వేద ఉపాస్త స ఇత్థా ఇత్థ
ఆశయ యై ఆశయితు ఆశయ కర్తు బోభవీతి భవతి | ఇత్థమశయా
బ్రహ్మజ్ఞానీ మత్తయో భవతితి యావత్ | చిదితి నిరర్థకమ్ | అహం
పఞ్చధా దశధా చైకధా చ సహస్రధా నేకధా చాసమత్ర | అత్ర
విశ్వస్మిన్ | ఏష స్పష్టామ్ | మయా తతమితీదమశ్నుతే తదన్యథాసద్యది
మే అసద్విదు || ౧౯||

మయా తతమిదం విశ్వమితి | (అము అము ప్రకార) అశ్నుత ప్రాప్నోతి | తత్
తదేతత్ మదుక్తమ్ | అన్యథా అసత్ అన్యథా స్యాత్ | యది ఏవ కఽపి బ్రయురితి
శేష | తర్హి త అసద్విదు | స్పష్టమ్ | న మామశ్నోతి జరినా కశ్చన
న మాశ్నోతి పరి గోభిరాభిః | కశ్చిత్ జరితా యజమాన మా న అశ్నోతి
న ప్రాప్నోతి | “న కర్మణా న ప్రజయా ధనేన” ఇతి శ్రుతే |
ఆభిర్గోభివాగ్భి వేదరితి వావత్ | న మా పరి అశ్నోతి పరిప్రాప్నోతి |
పరీతి సామస్త్యార్థమ్ | తథా చ “నాయమాత్మా ప్రవచనేన లభ్య”
ఇతి శ్రుతిసమానార్థమేతత్ | న మేఽనాశ్వానుత దాశ్వానజగ్రభీత్ సర్వ
ఇన్మాముపయన్తి విశ్వతః || ౨౦||

మే మా కర్మణి షష్ఠీ | అనాశ్వాన్ అనశనవ్రతీ న అజగ్రభీత్ | న
గృహ్లాతి | దాశ్వాన్ దాతా | దానానాశకయోరపి “యజ్ఞేన దానేన
తపసానాశకేన” ఇతి శ్రుత్యా లోకప్రాప్తి హేతుత్వస్యైవోక్తే | న
చాహమేకస్మిన్నేవ లోకే నియత | అతో జ్ఞానిన సర్వ ఏవ ఇదేవార్థే
మా విశ్వత విశ్వస్మిన్నుపయన్తి ఉపగచ్ఛన్తి | క్వ శరారుః క్వ
స్పమరః క్వ నూరణః సర్వమిదం త్వత్త్వదితో వహామి | శరారు వ్యాపూడి

సృమర వృకశ్చ క్వేతి క్వచిత్ ప్రత్యేక ఉరణ మేష సర్వమిదం త్వత్
 త్వత్ త్వచ్ఛబ్ద అన్యపర్యాయ | అన్యదన్యచ్ఛ ఇత అనయా దిశా అనేన
 సృష్టిప్రకారేణ తనిల సర్వవిభక్తికతోవైక్తే | వహామి | సర్వమపీతి
 భావ | అతశ్చ పునరప్యాహ | యన్మదిమే బిభ్యతి తన్మ ఏకమ్ | యత్
 మత్ మత్త ఇమే వ్యాపూదయో బిభ్యతి భయ ప్రాప్నువన్తి | వ్యాపూదిభ్యో
 భూయాసో బిభ్యతి | వ్యాపూదయోఽపి బహుభ్యో బిభ్యతి | యస్మాచ్ఛ
 వ్యాపూదయో బిభ్యతి సోఽహమేవ | తదేతదాహ | తన్మ ఏక తత్సర్వమపి
 మే మమ ఏకమేవ | ఏవమైక్యే స్వస్య తదపేక్షయా విశేషమాహ | మే తే
 అక్షన్నహము తాననుక్షమ్ || ౨౦||

తే మే మా న అక్షన్ న భక్షయన్తి అదేర్ఘస్యపథాలోప | ఉ ఇతి
 అనర్థకమ్ | అహము తాన్ అనుక్ష భక్షయామి అదాగమాభావ ఛాన్దస |
 యత్తప్యథా బహుధా మే పురా చిత్ | యత్ బహుధా మదర్థ పురా పూర్వ
 తప్యథా తప్తవానసి | చిదిత్యనర్థకమ్ | తన్ను భువేఽహ ఉరణో బోభువే |
 తత్ తస్మాదేవ హేతో ను నిశ్చయేన | భువే భవాయ సత్తాయై జ్ఞానేన
 తవైవ సత్స్వస్వరూపావాప్తయ ఇతి యావత్ | ఉరణో మేష | బోభువే అభవమ్ |
 అత పరముపసహరన్నాహ | ఋతస్య పన్థామసి హి ప్రపన్నోఽయనే స
 మే ఋతస్య సత్యస్య పన్థా పన్థాన ప్రపన్నోఽసి | స త్వ మే మమ
 ఏక సత్యమిత్ సత్యమేవ | న త్వన్యత్ కిమపి సాంసారిక ఐహిక ప్రాప్నుహి |
 పున శుద్ధ స్వస్వరూపమాహ || ౨౧||

అహం జ్యోతిరహమమృతం వినద్ధిః | నద్ధి బన్ధనమ్ | తద్రహితమ్ |
 స్పష్టమ్ | స్వవివర్తత్యేన విశ్వయ స్వామదమాహ | అహం జాతం
 జని జనిష్యమాణమ్ | జని జాయమానమ్ | స్పష్టమ్ | మేధాతిథే
 స్వామదముపదర్శయన్నాహ | అహం త్వమహమహం త్వమిన్ను త్వమహం చక్ష్య |
 అహం త్వమేవ | అహం దృశ్యమానశ్చేత్ ప్రతిబిమ్బవత్ త్వమ్ | తర్హి కదాచిత్
 మమ మిథ్యాభూతత్వ ప్రతిబిమ్బవత్ స్యాదత ఆహ | అహం చాహమేవ | న
 ప్రతిబిమ్బవన్మిథ్యాభూత ఇత్యర్థ | తర్హి తవైవ ప్రతిబివన్మిథ్యాభూత
 కదాచిత్ స్యాదత ఆహ | త్వమిన్ను త్వమహం చక్ష్య || త్వమపి త్వమేవ
 అహం చేతి చ్ఛ్వ జానీహి | విచికిత్సీర్మ ఋజ్వా || ౨౩||

ఋజ్వా ఋజు సామ్ప్రత న తథాఽపక్వకపాయోఽబ్రహ్మజ్ఞశ్చేతి మా
 విచికిత్సా మా సంశయ కార్షీ | కుత సన్దేహా సన్ | మా ఇత్యత్ర ఋత్యక

ఇతి ప్రాస్వ ॥ విశ్వశాస్తా విధరణో విశ్వరూపో రుద్రః ప్రణీతీ తమనః
 ప్రజాపతిః । విధరణ జగద్వారకత్వాత్ । ప్రణీతీ జగత్ప్రణేతృత్వాత్
 అస్తర్యామిస్వరూపేణేతి భావ । తమన శమన । యమస్వరూపత్వాత్ ।
 స్పష్టమ్ । హంసో విశోకో అజరః పూరణో ఋతీయమానో అహమస్మి నామ ॥ ౨౪॥
 హంసో వివేచకత్వసామాన్యాత్ ఋతీయమానత్వ సర్వత్ర ఘృణావత్త్వేన
 నిర్లేపత్వమ్ । ఋతి సాత్రా ఘృణార్య ప్రసిద్ధ । ఋచ్ఛతత్త్రియతేర్వా
 ల్యుట్ । అహమస్మి దరితా సర్వతోముఖః పర్యారణః పరమేష్ఠీ నృచక్షాః ।
 జరితా యజమాన ఇతి వ్యాఖ్యాత ప్రాక । పయారణ వ్యాపక । నృచక్షా సాక్షీ ।
 అహం వివజ్జహమస్మి ప్రసత్వానహమేకో అస్మి యదిద ను కిచ్ఛ ॥ ౨౫॥
 విశ్వజ్ఞ వ్యాపకత్వాత్ ప్రసత్వాన్ సాక్షీ । స్పష్టమ్ ।
 ఇతి బాష్కలమస్తోపనిషత్ ।
 ఇతి బాష్కలమస్తోపనిషత్ సవృత్తికా సమాప్తా ।

Proofread by Sunder Hattangadi

bAShkalamantropaniShat with commentary

pdf was typeset on October 7, 2021

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

